

BÖLÜM 4

BİR ROMEN TARİHÇİNİN KARLOFÇA'YA BAKIŞI: ALEXANDRU DİMİTRİE XÉNÉPOL'E GÖRE KARLOFÇA BARIŞ ANTLAŞMASI'NIN ROMENLERİN TARİHİ ÜZERİNE ETKİSİ

Mehmet SOLAK¹

GİRİŞ

Osmanlı ile Mukaddes İttifak temsilcileri arasında -Rusya hariç- uzun ve belirsiz bir müzakere sürecinin ardından Karlofça kasabasında² bir barış antlaşması imzalanmıştır (26 Ocak 1699). Avrupa devletlerine karşı ilk büyük toprak kaybını yaşamasından dolayı Osmanlı'nın batıya karşı tavrında bir dönüm noktası oluşturduğu düşünülen Karlofça Barış Antlaşması (Yeşil, 2011: 467),³ diplomasi tarihinde de önemli bir değişikliğin işareti olarak kabul edilmiştir. Diplomasi ile savaş arasındaki klasik bağın değiştiğini gösteren Karlofça Barışı, günümüzdeki Romanya'nın bir parçası olan Eflak, Boğdan ve Erdel tarihlerinin cereyanı üzerinde müessir olmuştur. Aslında mezkûr üç coğrafya, I. Kosova Muharebesi'nden (1389) 93 Harbi'ne (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda meydana gelen askerî ve siyâsî hareketlerden daima etkilenmiştir (BCA, 490-1-0-0, 50/199/1, s.1). Bu eyaletler sayesinde hemhudut olan Osmanlı, Habsburg ve Lehistan siyasal güçleri barış müzakereleri süresince Eflak, Boğdan ve Erdel için birbiriyle örtüşmeyen isteklerde bulunmuşlardır. Zaten müzakereler boyunca dönemin siyasal aktörlerinin yaptığı istekler, Doğu Avrupa bölgesindeki güç dengesinin Osmanlı aleyhine değiştiğini ve denge stratejisinde yeni bir döneme girildiğini göstermektedir.

Toprak kazanımlarını II. Viyana kuşatmasından (1683) sonra devam ettirmek isteyen Habsburg Monarşisi ve Lehistan Krallığı, müzakereler boyunca mezkûr

¹ Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, mehmetolak09@yahoo.com.,

² Karlofça Kasabası, Tuna Nehri'nin sağ tarafında, Novi Sad'ın (Sırbistan) güneydoğusunda Fruš Gora'nın kuzeydoğu yamaçlarında yer alır. Bkz.: "Srijemski Karlovci", HE, (E.T.: 05.08.2021) <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57623>

³ Şimdiye kadar Karlofça ve Pasorofça barış antlaşmalarının müzakere sürecini Venedik açısından ele alan yegâne çalışma için bkz.: (Doğan, 2017).

tığını; Osmanlı İmparatorluğu'nun ise Podolya ve Ukrayna üzerindeki iddialarından vazgeçtiğini belirtir. Yazar, Eflak Prensi Constantin Brâncoveanu'nun (hük. 1688-1714) isteği sonucunda Karlofça Barış metninde Eflak Prenslığı hakkında hiçbir madde yer almadığını da dile getirir (BCA, 490-1-0-0, 50/199/1, s.18).²²

Karlofça Barış Antlaşması'nın, Doğu Avrupa tarihinde yeni bir döneme işaret ettiği konusunda bilgi veren Alexandru D. Xénépol, bu bağlamda Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'nın mezkûr kısmında sahip olduğu topraklarının neredeyse yarısını kaybettiği; Ukrayna ve Podolya üzerindeki haklarının yanında kuzeyde Macaristan, Erdel, Hırvatistan, Slavonya, Dalmaçya ve güneyde ise Mora Adası'nı Mukaddes İttifak'a terk ettiği malumatını gözler önüne serer. Nitekim Osmanlı'nın hâkimiyetinden çıkan bu toprakların büyük bir kısmı Viyana siyasal merkezinin ele geçmiştir. Bunun yanı sıra Romen tarihçi Monarşi'nin bu kazanımlar sonucunda Macaristan toprakları üzerinde hâkimiyet tesis ettiğini ve Macar milletine istiklallerini geri vermediğini belirtmektedir. Erdel üzerindeki Habsburg hâkimiyetinin Romen milletin tarihinde büyük etkiler yarattığını söyleyen Profesör Xénépol, bu etkilerin Karpatlara kadar kültürel eksenli ve Karpatların ötesinde politik nitelikli olduğunu tasvir eder. Bu kısa değerlendirmenin ardından yazar, barıştan sonra Habsburg ile Rusya arasındaki mücadelenin yoğunlaşmasının Romen topraklarının savunmasını tehlikeye düşürdüğüne vurgu yapmaktadır (BCA, 490-1-0-0, 50/199/1, s.18).

SONUÇ

Romen tarihçiliğinin en önemli şahsiyetlerinden birisi olan Nicolae Iorga'nın hocası olan ve oryantalist bir gözle Türk tarihine bakmayan Prof. Dr. Alexandru D. Xénépol, kaleme aldığı Romenlerin tarihinde Osmanlı tarihi konularında tafsilatlı bilgiler vermesinin yanında Avrupa içlerine akın eden Hun, Avar, Kuman, Peçenek, Tatar gibi Türk boylarından da bilgiler sunmuştur (BCA, 490-1-0-0, 50/199/1, s.3). Karlofça Barış Antlaşması'nı Erdel, Eflak ve Boğdan topraklarının mukadderatı üzerinden değerlendirmesi, Romen tarihçinin diğer önemli akademik stili olarak göze çarpmaktadır.²³ Mezkûr üç eyaletin günümüz Romanya topraklarının birer parçası olması bir tarafa yazarın da bir Romen tarihçi olması

²² Constantin Brâncoveanu, Monarşiye pek büyük hizmetler yapmış ve özellikle Viyana ile İstanbul'daki Habsburg ajanları arasındaki haberleşmeyi sağlamıştır. Eflak'ın Osmanlı egemenliğinden çıkmayacağını anlayan Brâncoveanu, barış antlaşmasında kendi lehinde hiçbir madde koydurmasını Habsburg murahhaslarından istemiştir. Böylece Osmanlı yönetimi prens aleyhinde şüphelenmeyecektir, ki bu şekilde de olmuştur. Bkz.: (BCA, 490-1-0-0, 50/199/1, s.18).

²³ Eflak, Boğdan ve Erdel'in Karlofça Barış Antlaşması sonrası durumunun kısa bir değerlendirmesi için bkz.: (Cezar, 2011:2276-2277).

değerlendirmede bu mezkûr eyaletlere müstesna bir yer vermesinde büyük bir etkiye sahip olmalıdır. Nitekim Profesör Xénépol, barış müzakereleri sırasında Habsburg yönetimi ve Lehistan Krallığı tarafından Eflak, Boğdan ve Erdel için ortaya atılan iddiaları dile getirirken aynı zamanda, değerlendirmenin sonunda yaptığı savları da meşrûlaştırmaktaydı. Barışın sonunda Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı hâkimiyetinde kalmasının Romen milletinin tarihi açısından olumlu bir sonuç olduğunu belirten Romen tarihçinin yaptığı doğru tespite göre, eğer Boğdan Lehistan hâkimiyetine verilmiş olsaydı mezkûr eyaletin daha sonra Rusların eline düşeceği, yine Eflak'ın da Habsburg idaresine geçmesiydi bu eyaletin Erdel idaresine bağlanacağını belirtir. Bu bağlamda Eflak ve Erdel'in birleştirilip tek vücut vatan olma ihtimali ortadan kalkmadığı savının yanı sıra Alexandru D. Xénépol, bunun sonucunda Romenlerin tarih sahnesinden silinmediğini vurgulamıştır. Nitekim barış müzakereleri, Romen milletinin geçtiği bu uçurumun derinliklerini *tarihe* göstermiştir (BCA, 490-1-0-0, 50/199/1, s.18-19).

KAYNAKLAR

Yayınlanmamış Kaynaklar

BCA, 490-1-0-0, 50/199/1.

Yayınlanmış Kaynaklar

(2008). *Zülfikâr Paşa'nın Viyana Sefâreti ve Esâreti [1099-1103/1688-1692] (Ceride-i Takrîrât-i Zülfikâr Efendi Der Kal'a-i Beç)*. (Mustafa Güler, Haz.). İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.

Araştırma Kaynakları

Cezar, M. (2011). *Mufasssal Osmanlı Tarihi, C. IV*. Ankara: TTK Yayınları.

Çolak, S. (2006). Zülfikâr Paşa'nın mükâleme tahririne göre Osmanlı elçilik heyetinin Komorn ve Pottendorf'ta hapsedilmesi ve İstanbul'a dönme çabaları. *Belleten*, 70 (258), 589-618.

Çolak, S. (2009). Avusturya elçiliği esnasında (1688-1692) Zülfikâr Paşa'nın Lehistan vekilleri ile yaptığı sulh müzâkereleri. *Belleten*, 73 (267), 443-464.

Doğan, G. (2017). *Venediklî ile Dahi Sulh Oluna" 17. ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Gökçe, T. (2001). 1699-1700 tarihli Bosna hududnâmesi. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 16 (1), 75-104.

Köhbach, M. (2002). Çesar veya imparator?: jıtvatorok andlaşması'ndan (1606) sonra roma kayzerlerinin osmanlılar tarafından telakkubu hakkında. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 37, 159-170.

Mansel, P. (1924). *Konstantiniyye: Dünyanın arzuluğı şehir, 1453-1924*. (Şerif Erol, çev.). İstanbul: Everest Yayınları.

Özcan, A. (2001). Karlofça antlaşması. *TDV İslâm ansiklopedisi C. 24* içinde (ss. 504-507). İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Xénépol, A. D. (1925). *Istoria românilor din dacia traiană (1689-1714), C. VIII*. Bucureşti: Editura Cartea Romanească.

Yeşil, F. (2011). The transformation of the ottoman diplomatic mind: the emergence of licensed espionage. *Wiener zeitschrift für die kunde des morgenlandes*, 101, 467-479.

İnternet Kaynakları

Srijemski Karlovci. *Hrvatska Enciklopedija*. (05.08.2021 tarihinde <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57623> adresinden ulaşılmıştır).